

Türkiye 'Güzelyurt Restleşmesi' İle Akdeniz'deki Duruşunu Pekiştirdi

Çok uluslu ve çok şirketli Doğu Akdeniz enerji denkleminde Türkiye, Kıbrıs ve çevresindeki kaynakların iki toplum tarafından da eşit şekilde paylaşılmasındaki kararlılığını “Güzelyurt restleşmesi” ile güçlendirdi. - 19.10.2018

Barbaros Hayreddin Paşa sismik araştırma gemisinin Kıbrıs adası açıklarındaki Güzelyurt sahasında çalışmalarına başlamasının hemen ardından, Yunanistan'a ait bir fırkateyn tarafından taciz edilmesi ve bunu Türk Deniz Kuvvetleri Komutanlığına bağlı unsurların engellemesi, dikkatleri yeniden petrol ve gaz aramaları konusunda kaynayan Doğu Akdeniz sularına çevirdi.

Doğu Akdeniz'de gerçekleştirilen doğal gaz keşiflerinin akabinde, gündemde giderek daha çok yer almaya başlayan enerji diplomasisi, bölge ülkelerinin birbirleriyle olan ilişkilerindeki anlaşmazlıkların fiziksel boyuta geçebileceğini bir kez daha gösterdi.

Türkiye'nin Kıbrıs adası etrafındaki tüm kaynakların adadaki iki halk tarafından eşit şekilde paylaşılması taleplerine rağmen, Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin (GKRY) adanın güneyindeki sahaları tek taraflı olarak uluslararası şirketlere açması, halen bölgedeki anlaşmazlıkları artırabilecek gelişmelerden en güçlüsü olarak öne çıkıyor.

İtalyan Eni şirketine ait bir sondaj gemisinin adanın güneyinde çalışmalar yapmak üzere Kıbrıs'a yaklaşması üzerine Türk savaş gemilerince uzaklaştırılması ise bölgede yaşanabilecek sorunlarda birden fazla aktörün de yer alabileceğini ortaya koydu.

Son olarak, uluslararası anlaşmalarla Kıbrıs'ta garantör devlet statüsünde olan iki ülke Türkiye ve Yunanistan'ın deniz kuvvetlerinin fiziki restleşmesi bölgedeki enerji kaynaklı çekişmelerin kapsamını genişletebilecek kaygıları yeniden gündeme taşıdı.

Bölgede enerji ve özelde doğal gaz kaynaklı çatışmaların gelecekte ne gibi gelişmelere neden olabileceğini kavrayabilmek için yakın geçmişte neler yaşandığını, bölgede var olan ülkeler ve çalışmakta olan şirketler de dahil olmak üzere dikkate almak gerekiyor.

Doğu Akdeniz'in enerji denklemi

Yakın geçmişe bakıldığında, Avrupa'nın en büyük doğal gaz tedarikçisi Rusya'nın, enerjiyi diplomatik bir araç olarak kullandığı argümanları, Avrupa'da kaynakları çeşitlendirme isteğinin artmasına ve gözlerin Rusya'nın güneyinden gelebilecek alternatiflerden biri olan Doğu Akdeniz'e çevrilmesine yol açtı.

Avrupa Birliği de Türkiye'yi güzergah dışında bırakmayı göze alarak, Kıbrıs-Girit-Yunanistan-İtalya üzerinden planlanan East-Med Doğalgaz Boru Hattı gibi projeleri destekleyeceğini açıkladı.

Bu hat üzerinden yapılabilecek bir projenin, henüz bölgede yeterli gaz olmaması, derinliğin maliyeti ve kesinti tehlikesini artırması, petrol fiyatlarının maliyeti karşılayacak miktarda olmaması gibi engeller taşıdığı uzmanlar tarafından birçok kez dile getirildi.

Buna karşın, bölgedeki gazın çok daha yakında bulunan Türkiye'ye iletilerek, hem yüksek hacimli Türk pazarına hem de mevcut boru hatları üzerinden Avrupa'ya götürülmesi ekonomik açıdan “çok daha yapılabilir” olarak görülüyor.

Boru hatlarına ek olarak, bölgedeki gazın Mısır'daki tesislere götürülerek sıvılaştırılması ve Avrupa pazarına satılması alternatifi ise yaklaşan gaz bolluğu dönemi ve artacak fiyat rekabeti nedeniyle pek ekonomik değerlendirilmiyor.

Bu nedenlerle, bölgedeki gazın çok ciddi miktarlarda bir keşif olmadığı sürece yine bölgedeki ülkeler tarafından kullanılacağı tahmin ediliyor.

Bölgeyi öne çıkaran başlıca keşifler

Doğu Akdeniz'de bugüne kadar birçok doğal gaz keşfi yapıldı. Ancak bunların içerisinde çok azı boru hatları veya sıvılaştırma tesisleri ile taşınarak bir başka ülkeye satıldı.

Son 20 yılı aşkın dönemde, İsrail, Güney Kıbrıs Rum Kesimi ve Mısır açıklarında doğal gaz keşfedilirken, söz konusu keşifler dünyadaki büyük gaz sahaları ile karşılaştırıldığında, küçük ölçekli rezervler düzeyinde kaldı. Bu keşiflerden çok azı, arama, keşif, çıkarma, iletme ve satış gibi yatırım maliyetlerini karşılayabilecek ölçüye ulaşabildi.

İsrail açıklarındaki 620 milyar metreküplük Leviathan ve 280 milyar metreküplük Tamar

sahaları ile Mısır açıklarındaki 850 milyar metreküplük Zohr sahası bu ölçüde olan sahalarından bazıları olarak öne çıktı.

Ancak bölgede temelde enerji temelli olarak görülen problemlerin çoğu halen bulunmamış kaynaklardan, diğer bir deyişle bölgenin keşif potansiyelinin yüksek olmasından kaynaklandı.

Bölgedeki kaynakların varlığına ilişkin ilk açıklama, Amerikan Jeolojik Araştırmalar Enstitüsü'nün (USGS) doğu Akdeniz'deki Levant adı verilen bölgede yüksek miktarda hidrokarbon bulunduğunu 1990'lı yıllarda açıklamasıyla ortaya çıktı.

Bunun ardından uluslararası petrol şirketleri bölgedeki ülkelerle birlikte arama faaliyetine başlarken, hangi bölgenin kime ait olduğu tartışmaları, ülkeler arasında zaten var olan yüksek tansiyonun zaman zaman daha da yükselmesine neden oldu.

Doğal gaz ekseninde Kıbrıs sorunu

Söz konusu problemlerin en büyüğünü, Doğu Akdeniz'in ortasında yer alan ada ve üzerinde 1974'teki Kıbrıs Barış Harekatı'ndan bu yana nihai bir sonuca ulaşılamamış Kıbrıs meselesi oluşturdu.

Türkiye, uluslararası anlaşmalar uyarınca garantör devlet olarak adada bulunurken, adanın etrafındaki haklardan eşit şekilde yararlanması gereken Kıbrıs Türk halkı, keşiflerle sağlanacak gelirlerden mahrum bırakılmaya çalışıldı.

Güney Kıbrıs Rum Kesimi, Mısır ile tek taraflı bir sınır anlaşması imzaladı ve adanın güneyindeki deniz alanlarını yine tek taraflı olarak bloklara ayırıp uluslararası şirketlere açtı.

Rum tarafı adada ve ada dışında birçok kez yapılan çözüm görüşmelerini ise bir süre kazanma aracı olarak kullandı ve çözüme yaklaşılan dönemlerde son dakika manevralarıyla masadan kalktı.

Bu süre zarfında, Rum kesiminin açtığı sahalara uluslararası şirketlerden başvurular yapıldı ve 2011 yılında Afrodit adı verilen sahada 128 milyar metreküplük rezerve sahip doğal gaz bulundu.

Bu sahanın çok büyük miktarda doğal gaz içermemesi ve derinliğinin fazla olması nedeniyle rezervin, çıkarma ve iletim gibi yatırımları karşılamaya yetmeyeceği anlaşıldı.

Türkiye'nin ihtiyacını tek başına 20 yıl karşılayabilecek bir saha

Yakın dönemde ise Rum kesiminin Mısır ile tek taraflı çektiği hattın çok yakınında, Mısır deniz sahası içerisinde İtalyan Eni şirketi tarafından Akdeniz'in en büyük doğal gaz alanı olan Zohr sahası keşfedildi.

Bu saha, Avrupa'nın en çok doğal gaz tüketen ülkelerinden biri olan Türkiye'nin bile ihtiyacını tek başına yaklaşık 20 yıl karşılayabilecek bir sahaydı ve Afrodit sahasının ardından adanın güneyindeki sahalara olan ilgiyi artırdı.

Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) tüm diplomatik uyarılarına rağmen, İtalyan Eni şirketinin hattın Kıbrıs tarafındaki sözde 3. blok için sondaj gemisi göndermesi üzerine Türkiye, yaklaşan gemiyi savaş gemileri ile geri çevirdi ve Akdeniz'i terk etmeye zorladı.

Bu müdahale Rum tarafında hayal kırıklığı yaratırken, Türkiye'nin birçok defa açıkladığı Kıbrıs Türklerinin haklarının savunulmasından vazgeçilmeyeceği de fiziki olarak gösterilmiş oldu.

Türkiye engelleme çabalarının yanı sıra, bir süredir inşa ettiği ve satın aldığı, arama ve sondaj gemileri ile arama çalışmalarında aktif bir politikaya geçti ve KKTC tarafından verilen haklara dayanarak bölgede petrol arama çalışmaları yapmaya başlayacağını duyurdu.

Böylece, Rum tarafının barış görüşmeleri süresince zaman kazanma taktiği ile elde ettiğini düşündüğü enerji diplomasisi kazanımları değerini yitirdi.

Kıbrıs'ta bölge çakışmaları ve şirketler

Rum kesimi tarafından tek taraflı olarak ilan edilen sözde münhasır ekonomik bölgenin blokları incelendiğinde, kuzeyden güneye 3 sıra olacak şekilde yaklaşık 13 adet kare formuna yakın saha öne çıkıyor.

Bunlardan en kuzeydekileri sırasıyla 1. 2. ve 3. sahalar, ortadakiler 4. 5. 6. 7. 8. 9. ve 13. sahalar ve en güneydekiler 10. 11. ve 12. sahalar olarak sıralanıyor.

Türkiye ve KKTC tarafından hak iddia edilen bölge ile karşılaştırıldığında ise yalnızca, 10. ve 11. sahalarda çakışma meydana gelmiyor.

Sahalara göre sözde lisansları ellerinde bulunduran şirketler incelendiğinde, 2. 3. ve 9. sahalarda İtalyan Eni ve Güney Koreli Kogas şirketlerinin müşterek lisansı bulunuyor.

Ortaklığın payları ise yüzde 80 Eni, yüzde 20 Kogas olarak dağılıyor.

6. ve 11. sahalarda Fransız Total ve İtalyan Eni şirketleri eşit yüzdelerle sahip bulunurken, 8. blokta Eni tek başına sözde ruhsat sahibi konumunda yer alıyor.

12. sahada ABD'li Nobel, İsrailli Delek ve Avner şirketleri sırasıyla yüzde 35, 15 ve 15 oranlarında ortak olarak sıralanıyor. Kalan yüzde 35'lik hisse ise 2015'in kasım ayında İngiliz BG grubu tarafından, 165 milyon dolar karşılığında ABD'li Nobel şirketinden satın alındı.

Çakışmanın görülmediği 10. ve 11. bloklarda ise, 10. blokta ABD'li Exxon Mobil ve Katar Petroleum ortaklığı, 11. sahada ise Total ve Eni ortaklığı sözde ruhsatları elinde bulunduruyor.

Burada önemli görülen nokta ise çakışmanın mevcut olmadığı sahalarda bulunabilecek kaynaklar üzerinde de adadaki Türk tarafının hakkı bulunması olarak öne çıkıyor.

“Güzelyurt restleşmesi” ile verilen mesaj

Bu çerçevede, çok uluslu ve çok şirketli Doğu Akdeniz enerji denkleminde Türkiye, Kıbrıs ve çevresindeki kaynakların iki toplum tarafından da eşit şekilde paylaşılmasındaki kararlılığını “Güzelyurt restleşmesi” ile yeniden ortaya koyarken, şirketlere de GKRY'nin tek yanlı uygulamaya çalıştığı açık deniz arama çalışmalarında, “Türk kesiminin rızası ve onayı alınmadan hareket edilemeyeceği” mesajını güçlendirdi.

Türkiye'nin adada kendi ekonomik münhasır bölgesinde uluslararası hukuka uygun sismik araştırma faaliyetlerinin engellenmeye çalışılması üzerine, dün Dışişleri Bakanlığının hemen ardından Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın olayı kınayan yazılı açıklamasında, “Yunanistan’a ikili ilişkilerin ve iyi komşuluk ilişkilerinin sürmesi adına hukuk dışı kurallara tevessül etmemesi ve bölgedeki gerilimi tırmandıracak her türlü girişimden uzak durmasını tavsiye ediyoruz.” ifadesi kullanılmıştı.

Barbaros Hayreddin Paşa araştırma gemisi, önceki gün akşamdan itibaren Doğu Akdeniz'de önceden ilan edilen Türkiye'ye ait Güzelyurt Araştırma Sahası'nda sismik çalışmalar yapmaya başlamıştı.

Muhsin Barış Tiryakioğlu

Telefon: +90 (312) 473 84 23

E-Posta: mts@mevzuattakip.com.tr

Adres: Çetin Emeç Bulvarı Hürriyet Cad. No: 2/12 Çankaya ANKARA